

HEVESKES – NEDERLANDS HERVORMDE KERK

Een surrealistisch beeld, deze kerk zonder dorp, verloren in een niet doorontwikkeld industriegebied onder de rook van Delfzijl. Het voormalige wierdedorp Heveskes is een van de oudst bewoonde wierden in de provincie Groningen; vonden uit het begin van onze jaartelling wijzen daarop. Heveskes behoorde tot de wierdenreeks op de hoge zuidoever van de Eems, die een verbinding vormen met wierden aan de Duitse kant van de Eems zoals Pogum, Ditzum, Midlum en Jemgum. De wierden zijn ontstaan in de Romeinse tijd.

Heveskes, liggend ten zuidoosten van Farmsum, werd in de jaren '70 van de vorige eeuw vrijwel geheel afgebroken ten behoeve van de aanleg van een industriepark in de gemeente Delfzijl. Een klein vlak gedekt zaalkerkje met een flinke toren en een boerderij is alles wat van het dorp is overgebleven. Ze staan, zonder gemeente, op een kaal stuk grond, doorsneden door een niet of nauwelijks gebruikte goederenspoorlijn en omringd door industriële iconen uit de 20e eeuw: 'Sic Transit Gloria Mundi'.

De kerk is gebouwd in de 13e eeuw. Het is een zaalkerkje met een schip en een westtoren. Het onderste deel van de toren dateert van omstreeks 1200. De laatromaanse kerk is gebouwd tussen 1250-'70. De patroonheilige zou Andreas kunnen zijn volgens pastoorzegels van 1510 en 1538. Van deze kerk is alleen de noordmuur van het schip overeind gebleven. In 1584 verplichtte de Staatse bezetting de bevolking contributie te betalen. Sommige dorpen, waaronder Heveskes, weigerden en werden in brand gestoken. Die klap is de kerk niet meer te boven gekomen. Wat er nog van de kerk was overgebleven werd door de inwoners van Oterdum als brandstof gebruikt. Om Abel Eppens te citeren:

“Want ock winter und vorst was, worde die huysen niet meer gesparet, ja Heveskens kerkcke worde affbroken und in den Westersche scanze vor Oterdum verbrant, daer nochtans groet gelt in torff to coste gelecht worde”.

Eppens schreef dit eind 1585. Daarna werd de kerk tussen 1595 en 1604 verkort en versmald opgebouwd. De klokkenstoel, met een kerkklok met een diameter 107 cm van de hand van klokkengieter Nicolaes Sickmans, werd in 1634 geplaatst. Het westfront van de toren en de naaldspits werden gebouwd in de jaren 1778-'80. Ook werden de muren beklampt. Uit deze periode zijn gedetailleerde gegevens, zoals kerkvoogdijrekeningen, bewaard gebleven. De kerk werd gerestaureerd in 1999. Voorjaar 2002 volgde de restauratie van het kerkhof. Aan de voorkant van de kerk liggen verschillende grafzerken, waarvan de oudste uit 1681 stamt.

Onderdelen van het interieur zijn naar andere kerken overgebracht: het orgel uit 1888 gebouwd door Lambertus van Dam & Zonen ging naar de kerk van Uitwierde, de fraai gesneden preekstoel van de hand van Abraham Bekenkamp in Louis XV-stijl (1781) kreeg een plekje in de NH-kerk van Engelbert en de doopvont, samen met die van Eenrum een van de oudste van de provincie Groningen, staat nu in de kerk van Termunten.

In 2007 kwam Groningen Seaports, beheerder van de haven van Delfzijl, met het plan het kerkje te verhuizen naar Weiwerd. De Stichting Oude Groninger Kerken voelde niets voor het plan o.a. omdat het beschermd landschappelijk gebied is. Naar een nieuwe bestemming wordt nog gezocht. Plannen om er een educatief paviljoen van te maken of vergaderruimte voor bedrijven, gingen niet door. Het kerkje wordt gebruikt voor diverse kunstprojecten. Het bood b.v. de eerste drie weekenden van september 2013 een podium aan drie noordelijke kunstenaars met het Kunstproject Chemie.